

ІННОВАЦІЙНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ПРЕДМЕТ СУЧАСНИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

У статті уточнюється змістове наповнення понять «інновація», «інноваційні педагогічні технології», аналізуються інноваційні педагогічні технології, які мають значні ресурси у підвищенні якості підготовки майбутніх учителів у вищій школі. Особливо зазначається, що актуальною і значущою є проблема створення необхідних і достатніх умов для надбання студентами майбутніми учителями вже у ВНЗ таких особистісно-професійних якостей, які забезпечують здатність до застосування інноваційних педагогічних технологій.

Ключові слова: інновація, інноваційні педагогічні технології, інновація в освіті, педагогічні інновації.

Соціокультурна ситуація, що склалась у сучасному українському соціумі, актуалізує особистісно-професійну роль педагога - ключової фігури якісних перетворень в освіті. Саме з успішною професійною діяльністю вчительства суспільство пов'язує процес зміцнення інтелектуального та духовного потенціалу нації.

У цьому зв'язку важко переоцінити роль професіоналізму, фахової компетентності саме вчителя початкових класів, якій стоїть біля початків становлення особистості. Відтак особливо актуальною і значущою стає проблема створення необхідних і достатніх умов для

надбання студентами – майбутніми вчителями вже у стінах вищого педагогічного навчального закладу таких особистісно – професійних якостей, які забезпечують його спроможність до застосовувати інноваційних педагогічних технологій як чинника зростання мотиваційної основи постійного самовдосконалення школяра. Отже, вища педагогічна школа – провідний етап становлення початків професіоналізму фахівця зокрема, в його компетентному використанні новітніх педагогічних технологій.

Метою статті є розгляд й уточнення ключових понять окресленої проблеми, аналіз інноваційних педагогічних технологій, їх місця і ролі в удосконаленні професійної підготовки майбутнього педагога школи першого ступеня.

Протягом останніх десятиріч проблема запровадження інноваційних підходів до підготовки фахівця перебуває у колі наукових інтересів науковців. Так, у дослідженнях та впровадженні інноваційних педагогічних технологій у навчально-виховний процес системно займаються такі вітчизняні науковці, як: К. Бондарева, Л. Буркова, Р. Гуревич, І. Дичківська, М. Єменко, І. Зязюн, О. Іонова, О. Козлова, Г. Лаврентьєва, Л. Макрідіна, В. Паламарчук, А. Підласий, І. Підласий, С. Сисоєва, Є. Чернихович та інші.

Натомість ще й досі у педагогічній науці не склалось єдиного погляду навіть на змістове наповнення ключових понять - «інновація» та «інноваційна педагогічна технологія».

Слово «інновація» в перекладі з латинського означає оновлення, зміну, введення нового. У педагогічній інтерпретації інновація означає нововведення, що поліпшує хід і результати навчально-виховного процесу. Більшість науковців трактують інновацію як оригінальні, новаторські способи та прийоми педагогічних дій і засоби.

Одні науковці переконані, що інноваціями можна вважати лише те нове, яке має своїм результатом кардинальні зміни в певній системі, інші зараховують до цієї категорії будь-які, навіть незначні, нововведення. Погоджуючись в основному з наявними позиціями будемо вважати кожне нововведення, що зумовлює отримання кращого за попередній результату, інновацією. Ця думка перегукується із точкою зору І. Дичківської. Зокрема, розглядаючи інновацію як зміну системи, відповідну діяльність і результат, вона визначає поняття «інноваційні педагогічні технології» у такий спосіб: «цілеспрямоване, систематичне й послідовне впровадження в практику оригінальних, новаторських способів, прийомів педагогічних дій і засобів, що охоплюють цілісний навчальний процес від визначення його мети до очікуваних результатів» [3, 31].

У «Глосарії сучасної освіти» інновація в освіті тлумачиться як «процес, що призводить до викладачів і тих, які навчаються, у заздалегідь запланованому напрямі за умови, що зміни, котрі відбуваються у діяльності, можна зафіксувати» [1, 75].

З огляду на зазначене, педагогічні інновації – це результат творчого пошуку оригінальних, нестандартних вирішень різноманітних педагогічних проблем. Прямим продуктом творчого пошуку можуть бути нові навчальні технології, оригінальні виховні ідеї, форми та методи виховання, нестандартні підходи в управлінні. Побічним продуктом інновацій як процесу творчої діяльності є зростання педагогічної майстерності вчителя і керівника, рівня його культури, мислення та світогляду. Отже, творчий пошук та реалізація інновацій ведуть до новоутворення у цілісній педагогічній системі[4]. У цьому зв'язку цікавою видається думка Л. Даниленко, який визначав педагогічну інновацію як актуально значущі й системні новоутворення, котрі виникають на основі різноманітних ініціатив і нововведень, що стають перспективними для еволюції освіти і позитивно впливають на її розвиток [2, 50].

І. Дичківська виокремила три важливих види педагогічних інновацій:

- у ролі освітніх ідей, які цілковито нові та раніше не відомі;
- адаптовані, розширені або переоформлені ідеї та дії, що набувають особливої актуальності в певному середовищі й у визначений період часу;
- педагогічні нововведення, що виникають у ситуаціях, пов'язаних із новим окресленням мети за нових умов[.]

Всі автори сходяться в одному: оволодіння новими технологіями навчання й виховання вимагає внутрішньої готовності викладача до серйозної діяльності щодо перетворювання, насамперед, самого себе.

До того ж до основних понять інноваційних технологій здебільшого відносять саме такі:

- нестандартні уроки;
- індивідуальна робота;
- контроль і оцінка навчальних досягнень учнів (через контрольні роботи, тести, завдання, робочі зошити і т.ін.);
- кабінетне, групове і додаткове навчання;
- факультативи за вибором учнів (поглиблюють знання);
- проблемне і модульне навчання;
- запрошення вчених, діячів культури, мистецтва на уроки;
- економізація і екологізація освіти;
- науковий експеримент при вивченні нового матеріалу;
- застосування досягнень техніки (від діапозитивів, через фільми, магнітофони, телевізори до навчання з допомогою комп'ютерів, комп'ютерні аудиторії, радіо- і телепередачі та «Інтернет-системи», мультимедійні технології тощо);
- нові підходи до формування навчальних планів [5].

Відтак, розуміючи своєрідність педагогічних інновацій, стає зрозумілим що їх використання вимагає від викладача з одного боку, вивчення спеціальної літератури, аналізу педагогічного досвіду викладачів-новаторів, а з іншого - розробки запровадження нової техніки, при цьому оптимально стратегії поєднуючи гуманітарні, природничо-математичні та професійні знання.

Зауважимо, що педагогічна спільнота єдина у доцільності найбільш визнані на даний час і такі, що найбільш часто використовуються на практиці педагогічні технології класифікувати наступним чином.

1. Технології індивідуалізації навчання. Як відомо, індивідуальне навчання - форма, модель організації навчального процесу, при якій: 1) учитель взаємодіє лише з одним учнем; 2) один учень навчається і взаємодіє лише із засобами навчання (книги, комп'ютер і т.п.). Головною перевагою індивідуального навчання є те, що воно дозволяє повністю адаптувати зміст, методи і темпи навчальної діяльності студента до його особливостей, стежити за кожною його дією і операцією при рішенні конкретних завдань; стежити за його просуванням від незнання до знання, вносити вчасно необхідні корекції в діяльність як того, що навчається, так і викладача, пристосовувати їх до постійно змінної, але контрольованої ситуації з боку викладача і з боку студента. Все це дозволяє працювати економно, постійно контролювати витрати своїх сил, працювати в оптимальний для себе час, що, природньо, дозволяє досягти високих результатів навчання.

Отже, технологія індивідуалізованого навчання - така організація навчального процесу, при якій індивідуальний підхід і індивідуальна форма навчання є пріоритетними.

Натомість варто взяти до уваги таке: індивідуальний підхід, як принцип, здійснюється в тій чи іншій мірі у всіх існуючих технологіях, тому індивідуалізацію навчання можна також вважати "проникаючою технологією". Проте технології, що ставлять в розділ кута індивідуалізацію, роблять її основним засобом досягнення мети навчання, можна розглядати окремо, як самостійну систему, що володіє всіма якостями і ознаками цілісної педагогічної технології.

2. Технологія диференційованого навчання є сукупністю організаційних рішень, засобів і методів диференційованого навчання, що охоплюють певну частину навчального процесу.

Сучасна педагогічна наука диференціацію навчання трактує, як комплекс методичних, психолого-педагогічних і організаційно-управлінських заходів, що забезпечують навчання в гомогенних групах. Принцип диференціації навчання - положення, згідно якому

педагогічний процес будується як диференційований. Одним з основних видів диференціації і виступає індивідуальне навчання.

Суть цієї технології полягає в максимальному обліку індивідуальних особливостей дітей при організації процесу навчання. А тому зрозуміло, що проблема вирішується введенням базового рівня змісту освіти. Диференціація здійснюється не за рахунок того, що одним учням дають менший об'єм матеріалу, а іншим більший, а за рахунок того, що, пропонують учням однаковий його об'єм, вчитель орієнтується на різні рівні його засвоєння.

3. Технологія особистісно орієнтованого навчання (Якимська І., Савченко О., Подмазін С.) має домінацію створення оптимальних умов для розвитку й становлення особистості як суб'єкта діяльності і суспільних відносин, яка будує свою діяльність і стосунки відповідно до стійкої ієрархічної системи гуманістичних і буттєвих особистісних цінностей. В цьому вбачається її неперевершена значущість.

4. Технологія повного засвоєння (Дж. Блок, Л. Андерсон, Дж. Керрол, Б. Блум, М. Кларін). Деталізуємо особливості цієї технології. Йдеться, по-перше, про важливість загальної установки вчителя (всі учні можуть і повинні освоїти даний навчальний матеріал повністю); по-друге, суттєвим є аспект розробки критеріїв повного засвоєння для курсу розділу або великої теми; по-третє, весь зміст навчального матеріалу розбивається на окремі навчальні одиниці (що різними авторами називаються як «навчальні елементи», «одиниці змісту», «малі блоки»); по-четверте, ця технологія передбачає, що до кожної навчальної одиниці розробляються діагностичні тести і коректувальний дидактичний матеріал. Отже, діагностичні тести служать тільки орієнтовною основою для просування засвоєння змісту навчального матеріалу, що вчиться в процесі, і, як правило, не оцінюються. Натомість основне призначення коректувальних матеріалів (опорні конспекти, узагальнювальні таблиці, схеми, малюнки, відеоряди і т.п.) - застосувати їх при повторному поясненні, тобто використовувати при додатковому опрацюванні незасвоєного матеріалу, яке відрізняється від первинного способу його вивчення і дає можливість учневі підібрати відповідні для нього способи сприйняття, осмислення і запам'ятовування.

5. Технологія проблемного навчання (Д. Дьюї) у сучасній інтерпретації розуміється така організація навчальних занять, яка припускає створення під керівництвом вчителя проблемних ситуацій і активну самостійну діяльність, учнів за їх дозволом, внаслідок чого і відбувається творче оволодіння професійними знання, навички, уміння і розвиток розумових здібностей. Зауважимо, що провідною метою проблемної технології виступає придбання знань, засвоєння способів самостійної діяльності, розвиток пізнавальних і творчих здібностей.

М. Чошанов формує три принципи конструювання технології проблемного навчання: принцип системного як методологічна підстава для «стиснення» навчальної інформації (узагальнення, укрупнення, систематизації, генералізують знань з використанням досягнень інженерії знань); принцип модульної (можуть використовуватися як базові, так і варіативні модулі, а модуль, у свою чергу, має базовий і варіативний компоненти); принцип проблемної як дидактична підстава для формування критичного мислення учнів. Формування критичності мислення в технології проблемного навчання здійснюється через цілеспрямоване створення ситуацій на пошук помилок.

6. Технології розвиваючого навчання (І. Песталоцци, К. Ушинського) як відомо, набули наукове обґрунтування в працях Л. Виготського, який висунув ідею навчання, розвитку, що йде попереду, і орієнтованої на розвиток дитини як на основну мету. Згідно його гіпотези, знання є не кінцевою метою навчання, а всього лише середовищем розвитку учнів. Додамо, що конструктивні ідеї Л. Виготського були розроблені і обґрунтовані в рамках психологічної теорії діяльності О. Леонтьєвим, П. Гальперінім і ін.). В результаті перегляду традиційних уявлень про розвиток і його співвідношення з навчанням на перший план було висунуто становлення дитини як суб'єкта різноманітних видів людської діяльності. Зазначимо, що подальший розвиток теорія розвиваючого навчання отримала в експериментальних роботах Л. Занкова, Д. Ельконіна, В. Давидова і ін. У їх концепціях навчання і розвиток представляють

як система діалектично взаємопов'язаних сторін одного процесу. Навчання визнається рушійною силою психічного розвитку дитини, становлення у нього всієї сукупності якостей особи. Зокрема, під розвиваючим навчанням, на думку В.В. Давидова, розуміється новий, активно-діяльнісний спосіб навчання, що йде на зміну пояснювально-ілюстративному способу. Слід зазначити, що у технології розвиваючого навчання дитині відводиться роль самостійного суб'єкта, що взаємодіє з навколишнім середовищем. Ця взаємодія включає всі етапи діяльності: Цілепокладання, планування і організацію, реалізацію цілей, аналіз результатів діяльності. Відтак, розвиваюче навчання направлене на розвиток всієї цілісної сукупності якостей особи.

6. Ігрові технології визнано нині дидактичними системами застосування різних дидактичних ігор, що формують уміння вирішувати задачі на основі компетентного вибору альтернативних варіантів: цікаві, такі, що театралізуються, ділові, ролеві ігри, імітаційні вправи, ігрове проектування, індивідуальний тренінг рішення практичних ситуацій і завдань, комп'ютерні ігри і ін. Саме поняття «Ігрові технології» включає достатньо обширну групу методів і прийомів організації педагогічного процесу у формі різних педагогічних ігор. Причому ігрова форма занять створюється ігровою мотивацією, яка виступає як засіб спонуки, стимулювання дітей до навчальної діяльності. Ось чому місце і роль ігрової технології в навчальному процесі, поєднання елементів гри і навчання багато в чому залежать від розуміння педагогом функцій і класифікації педагогічних ігор.

7. Інформаційні технології, які реалізуються в дидактичних системах комп'ютерного навчання на основі діалогу "учень - машина" за допомогою різного виду навчальних програм (інформаційних, контролюючих, тренінгових). Оскільки, на наш погляд, технологія навчання - це свого роду варіант втілення певної педагогічної концепції, стратегії освіти, то нині в умовах випереджувального розвитку науково-технічного прогресу, змінилось і змістове наповнення цього різновиду педагогічних технологій.

Інформаційними технологіями в сучасній науці називають всі технології, що використовують спеціальні технічні інформаційні засоби (ЕВМ, аудіо, відео). Комп'ютери стали широко використовуватися в освіті, з'явився термін - «комп'ютерна технологія навчання». Комп'ютерні технології розвивають ідеї програмованого навчання, відкривають абсолютно нові, ще не досліджені технологічні варіанти, пов'язані з унікальними можливостями сучасних комп'ютерів і комунікацій. Комп'ютерні (нові інформаційні) технології навчання - це процеси підготовки і передачі інформації учневі за допомогою комп'ютера.

8. Інтерактивні технології (О.Пометун, Л. Пироженко та ін.), мають провідною ідею, що процес пізнання відбувається за умови постійної активної взаємодії всіх учнів. Залежно від мети уроку, форм організації навчальної діяльності використовуються інтерактивні технології кооперативного навчання, колективно-групового навчання, ситуативного моделювання, опрацювання дискусійних питань.

Різноманітність та велика кількість сучасних інноваційних педагогічних технологій вимагає від учителів уваги та відповідної підготовки до їх вибору та впровадження в навчально-виховний процес початкової школи. Інноваційна діяльність передбачає сформованість у вчителя найвищого ступеня педагогічної творчості, оскільки суть такої діяльності передбачає оновлення педагогічного процесу, внесення прогресивного у традиційну систему навчання й виховання.

З огляду на вищезазначене, цілковито очевидно виступає значущість саме компетентного використання сучасним учительством найбільш конструктивних ідей, закладених у певній педагогічній технології. Різноманітність інноваційних педагогічних технологій вимагає особливої якості від фахівця – сформованості науково- педагогічного стилю мислення, що є базою розвитку його творчого потенціалу.

Оскільки діяльність сучасної початкової школи спрямована на розв'язання виняткового завдання – розвиток творчої індивідуальності дитини, яка стоїть біля початків становлення як школяра, то й вимоги до професійної діяльності педагога значно

ускладнюються, набуваючи певної специфіки. За цих умов інноваційні педагогічні технології підготовки нової генерації вчителів школи першого ступеня – важливий ресурс удосконалення навчально-виховного процесу у ВНЗ.

Перспективи подальшого наукового пошуку ми пов'язуємо із розробкою оптимальної сукупності освітніх технологій, реалізація яких є педагогічно доцільною у вищій школі логіці підсистем «бакалавр - магістр».

ЛІТЕРАТУРА

1. Глоссарий современного образования / Под ред. В. И. Аста-ховой. – Харьков : ОКО, 1998. – 272 с.
2. Даниленко Л.І. Основні проблеми освітньої інноватики в сучасній теорії і практиці // Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи. – Київ, 2000. – С.6-11.
3. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: [навчальний посібник] / Дичківська І.М. – К.: Академвидав, 2004. – 352 с.
4. Педагогічні інновації у сучасній школі / За ред. І.Г. Ермакова. – Київ, 1994. – 88с.
5. Химинець В.В. Інноваційна освітня діяльність / В.В. Химинець. – Ужгород: Інформаційно-видавничий центр ЗПППО, 2007. – 364 с.

Рецензент: к.пед.н., доц. Безносок О.О., старший науковий співробітник науково-дослідного центру, Військовий інститут, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

к.пед.н. Мירוшніченко О.В.

ИННОВАЦИОННЫЕ ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ТЕХНОЛОГИИ КАК ПРЕДМЕТ СОВРЕМЕННЫХ НАУЧНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ

В статье уточняется содержание понятий «инновация», «инновационные педагогические технологии», анализируются педагогические технологии, имеющие существенный потенциал в повышении качества подготовки будущих учителей в высшей школе. Особенно актуальна и значима проблема создания необходимых и достаточных условий для получения студентами будущими учителями уже в вузе таких личностно-профессиональных качеств, которые обеспечивают способность применения инновационных педагогических технологий.

Ключевые слова: инновация, инновационные педагогические технологии, образовательные инновация, педагогические инновации.

Miroshnichenko Olga

INNOVATIVE PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES AS THE SUBJECT OF MODERN SCIENTIFIC RESEARCHES

In article the maintenance of concepts "innovation", «innovative pedagogical technologies» is specified, the pedagogical technologies having essential potential in improvement of quality of preparation of the future teachers at the higher school are analyzed. The problem of creation of necessary and sufficient conditions for reception by students by the future teachers already in high school of such professional qualities which provide ability of application of innovative pedagogical technologies is especially actual and significant.

Keywords: an innovation, innovative pedagogical technologies, educational an innovation, pedagogical innovations.

olgavictorovnam@mail.ru